

KSIĄŻKI O JÓZEFIE PIŁSUDSKIM W ZBIORACH BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ UMCS. WYSTAWA

W ramach obchodów 70. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości Biblioteka Główna UMCS przygotowała wystawę pt.: „Książki o Józefie Piłsudskim w zbiorach Biblioteki Głównej UMCS”.

Ekspozycję zorganizowano w sali wystawowej Muzeum UMCS (parter gmachu Biblioteki) i udostępniono zwiedzającym w dniach od 14 listopada do 2 grudnia 1988 r. Czynna była w poniedziałki od godz. 11 do 15, zaś w pozostałe dni (oprócz sobót i niedziel) od godz. 10 do 15.

Wystawa miała zapoznać zwiedzających z sylwetką Józefa Piłsudskiego jako działacza politycznego, społecznego i wojskowego, a także jako publicysty, pisarza i historyka.

Po raz pierwszy zostały zaprezentowane przez Bibliotekę dzieła Piłsudskiego, wspomnienia, pamiątki, monografie, biografie, opracowania albumowe poświęcone Marszałkowi. Większość stanowiły druki przedwojenne, które Biblioteka nabyła drogą kupna oraz nielicznych darów. Na wystawie znalazły się także cenne i unikalne druki wydane za granicą oraz oryginalne, pochodzące z okresu międzywojennego eksponaty ze zbiorów specjalnych Biblioteki: plakaty, afisze, litografie, grafika, pocztówki, druki ulotne i mapa. Ogółem zgromadzono ok. 140 eksponatów umieszczonych w 13 gablotach i na planszach ściennych.

O wystawie informowała plansza tytułowa umieszczona na stelażu w hallu Biblioteki.

Druki, wyłożone w 8 dużych i 2 małych gablotach, podzielono na 7 działów: I. Twórczość publicystyczna i pisarska Józefa Piłsudskiego — druki z okresu międzywojennego. II. Józef Piłsudski we wspomnieniach. III. Dzieła Piłsudskiego — druki powojenne. IV. O Józefie Piłsudskim w literaturze powojennej. VII. Dzieła Piłsudskiego i o Piłsudskim — druki wydane za granicą.

W poszczególnych działach druki uszeregowano według roku wydania.

W dziale I znalazły się liczne prace historyczne, wojskowe i polityczne Józefa Piłsudskiego, a także prace i wspomnienia z okresu walk o niepodległość, w których brał bezpośredni udział, m.in.: *Komendant do żołnierza polskiego* (Kraków 1917), *Wspomnienia o Gabrjelu Narutowiczu* (Warszawa 1923), *Rok 1863* (odczyt wygłoszony w Warszawie w dniu 20 stycznia 1924 r.), *Zarys historii militarnej powstania styczniowego* (nadbitka z „Przeglądu Historyczno-Wojskowego” 1929 r. nr 1), *Moje pierwsze boje* (Warszawa 1926), *Poprawki historyczne* (Warszawa 1931), *Ułina Mała* (Warszawa 1935).

Całość twórczości J. Piłsudskiego (do roku 1935) reprezentowało 10 tomów *Pism zbiorowych*, stanowiących drugie przedwojenne wydanie Jego dzieł (t. 1–9 Warszawa 1937, t. 10 Warszawa 1938). Ponadto znalazły się tutaj dwie interesujące pozycje: studium Cezarego Jellenta *Józef Piłsudski jako pisarz i mówca* (Warszawa 1929) oraz szkic popularny Tadeusza Dybczyńskiego *Józef Piłsudski jako publicysta i historyk* (Warszawa 1934).

Dział II poświęcony został pamiątkom i wspomnieniom osób związanych blisko z osobą Marszałka. Wyłożono tu m.in.: wspomnienia organizatorów ucieczki J. Piłsudskiego z Petersburga pt.: *Uwolnienie Piłsudskiego* (Warszawa 1924), Władysława Baranowskiego *Rozmowy z Piłsudskim. 1916–1931* (Warszawa 1938), pamiątki gen. F. Sławoj-Składkowskiego: *Gdzie widziałem Komendanta nim Polskę wywalczył* (Warszawa 1936), *Meldunki u Komendanta* (Warszawa 1937) oraz spisane przez dziennikarza Konrada Wrzosa: wrażenia, rozmowy i szkice sylwetek bliskich współpracowników Marszałka pt.: *Piłsudski i Piłsudzczycy* (Warszawa 1936).

Następny dział obejmował dzieła Piłsudskiego, które ukazały się drukiem po II wojnie światowej. Były to m.in.: *Józef Piłsudski o państwie i armii* w opracowaniu Jana Borkowskiego

(t. 1-2 Warszawa 1985), *Moje pierwsze boje* ze wstępem Andrzeja Garlickiego (Łódź 1988) oraz broszura *Historia Organizacji Bojowej PPS* (odbitka z *Materiałów Historycznych*, Warszawa 1985), zawierająca streszczenie cyklu wykładów wygłoszonych przez J. Piłsudskiego w Szkole Centralnej PPS w Krakowie w lipcu 1910 roku.

Największy pod względem ilości wystawionych pozycji był dział IV o charakterze biograficznym. Zgromadzono tutaj w porządku chronologicznym szereg publikacji poświęconych życiu i działalności Józefa Piłsudskiego oraz okresowi Jego rządów, m.in.: H. Mirskiego *Jak wykradziono Józefa Piłsudskiego z cytadeli warszawskiej* (Warszawa 1899), *Z bojów Brygady Piłsudskiego* (Kraków 1915), zbiór wierszy Mieczysława Opalka pt.: *W dworku na Litwie. Z lat dzieciennych Józefa Piłsudskiego* (Kraków 1917), H. Jurkowskiego *Ustawodawstwo społeczne pod rządami Piłsudskiego w Polsce* (Warszawa 1927), monografię zbiorową pod red. Mateusza Glińskiego *Józef Piłsudski i Jego Legjony w muzyce i pieśni* (numer specjalny miesięcznika *Muzyka* nr 127-129), szkic psychologiczno-polityczny Ignacego Daszyńskiego *Wielki Człowiek w Polsce* (Kraków b.r.), Wacława Sieroszewskiego *Marszałek Józef Piłsudski, Życiorys* (Warszawa 1935) i *Od Sybiru do Belwederu* (Warszawa 1935), *Sybir bez przekleństw. Podróż do miejsc zesłania Marszałka Piłsudskiego* (Warszawa 1936) autorstwa Mieczysława B. Lepeckiego, 2-częściową monografię Władysława Pó-bóg-Malinowskiego *Józef Piłsudski. 1867-1901. W podziemiach konspiracji i Józef Piłsudski. 1901-1908. W ogniu rewolucji* (Warszawa 1935) oraz *Zulów wczoraj i dzisiaj* w opracowaniu Romana Horoszkiewicza i Tadeusza Kubalskiego (Warszawa 1938).

Przegląd licznych opracowań uzupełniały dwie pozycje bibliograficzne: *Józef Piłsudski. Przyczyńki bibliograficzne* w opracowaniu Franciszka Sedlaczka (Lwów 1935) i *Józef Piłsudski. Kronika biograficzna. 1867-1931* w opracowaniu Z. Zygmuntowicza, ze wstępem S. Przybylskiego (Lwów 1931).

Dział V zawierał wybór opracowań i albumów o Legionach Polskich. Wśród nich znalazły się m.in.: Teodora Kaszyńskiego *Legjony Polskie Piłsudskiego. W X-tą rocznicę rozpoczęcia ich walk* (Lublin 1924), Juliusza Kaden-Bandrowskiego *Piłsudzczy* (Oświęcim 1915), *Wilno — Legjony, 6/VIII 1914 — 6/VIII 1928* (Wilno 1928), *Album Legionów Polskich — 126 obrazów* (Warszawa 1916).

Dział VI stanowił przegląd literatury powojennej o Józefie Piłsudskim. Przedstawiono tu w wyborze m.in.: St. Arskiego, A. Korty i Z. Saffjana *Zmowa grabieżców. Awantura Piłsudskiego w 1920 r.* (Warszawa 1950) Tadeusza Reka *Pierwsze lata dyktatury Piłsudskiego. 1926-1930. W świetle sprawozdań sejmowych i senackich* (Warszawa 1956), *Józef Piłsudski w opiniach polityków i wojskowych* ze wstępem Eugeniusza Kozłowskiego (Warszawa 1985), Włodzimierza Wójcika *Legenda Piłsudskiego w polskiej literaturze międzywojennej* (Katowice 1986), Darii i Tomasza Nałęcz *Józef Piłsudski — legendy i fakty* (Warszawa 1987) oraz Mieczysława Lepeckiego *Pamiętnik adiutanta Marszałka Piłsudskiego* (Warszawa 1988).

Uwagę zwiedzających przyciągała zawartość działu ostatniego — VII, w którym zostały zaprezentowane dzieła Piłsudskiego i opracowania o Nim, opublikowane za granicą, zarówno w okresie międzywojennym jak i po II wojnie światowej. Pokazano tu m.in. Josefa Piłsudskiego *Eine Lebensbeschreibung auf Grund seiner eigenen Schriften* (Leipzig 1935), *Biboula* (Paris 1933) i *Year 1920 and its climax Battle of Warsaw during the Polish-Soviet War 1919-1920* (London 1972), St. Bonczy *Joseph Piłsudski. The Founder of Polish National Independence and Chief of the Polish State* (London 1921), A. Loesnera *Josef Piłsudski. Eine Lebensbeschreibung auf Grund seiner eigenen Schriften* (Leipzig 1935), Aleksandry Piłsudskiej *Wspomnienia* (Londyn 1985) oraz Wacława Jędrzejewicza *Piłsudski: a life for Poland* z przedmową Wandy Piłsudskiej i ze wstępem Zbigniewa Brzezińskiego (New York 1982).

Tło dla ekspozycji dzieł wyłożonych w gablotach stanowiła część ikonograficzna, reprezentowana zarówno przez eksponaty dawne, pochodzące z okresu międzywojennego, jak i współczesne. Liczne materiały ikonograficzne umieszczono na planszach i częściowo w gablotach.

Szczególnie bogato były reprezentowane zbiory graficzne. Wśród nich znalazły się barwne litografie: Leopolda Gottlieba (z teki *Legjony polskie*, Warszawa 1936), Zdzisława Czermańskiego (z albumu Mieczysława B. Lepeckiego *Józef Piłsudski na Syberii*, Warszawa 1936), A. Jarzyńskiego (z Lublina) *Zmartwychwstanie Polski — 1918* i *Portret Józefa Piłsudskiego* Władysława Barwickiego (również z Lublina).

Zwiedzający mogli zobaczyć także dwie grafiki: *Legjony w marszu* i *Portret J. Piłsudskiego* autorstwa Kazimierza Wiszniewskiego oraz ekslibris Marszałka tegoż autora (z roku 1932).

Z grafiki użytkowej pokazano dwa afisze z wystaw ku czci Marszałka (z lat 1935–1936) oraz dwa plakaty: jeden z roku 1939, drugi wydany z okazji 70-lecia niepodległości Polski.

Szczególną uwagę zwiedzających przyciągały unikalne dziś druki ulotne z lat 1915–1916, których autorem był m.in. Władysław Barwicki oraz przedwojenne pocztówki, przedstawiające II i III Pułk Legionów Polskich, a zwłaszcza pocztówka z pieczętą Komendy I Brygady Piłsudskiego i rysunkiem żołnierza-legionisty (wyk. Leopold Gottlieb).

Ekspozycję ikonograficzną dopełniały barwne reprodukcje obrazów znanych polskich malarzy. Były to: *Rokitna* Michała Byliny (z albumu *Obrazy z dziejów Polski*, Warszawa 1984); *Rozbrajanie Niemców na Placu Saskim w Warszawie* Stanisława Bagińskiego (z albumu *Z dzieł batalistycznych malarstwa polskiego*, Warszawa 1973), portrety J. Piłsudskiego autorstwa Jacka Malczewskiego (z albumu *Janusza Wąłka Dzieje Polski w malarstwie i poezji*, Warszawa 1987) oraz obraz Wojciecha Kossaka, przedstawiający Marszałka J. Piłsudskiego na koniu w otoczeniu żołnierzy (z albumu *Księga jazdy polskiej*, Warszawa 1938).

Końcowy akcent części ikonograficznej stanowiła plansza szkolna z roku 1936, przedstawiająca Naczelnika Państwa J. Piłsudskiego i pierwszego Prezydenta Rzeczypospolitej G. Narutowicza w grudniu 1922 roku.

Obszerną informację o wystawie zamieściła prasa lokalna („Kurier Lubelski” 1988 nr 222); natomiast liczne wpisy zwiedzających do książki pamiątkowej świadczyły o ich ogromnym zainteresowaniu oraz podkreślały znaczenie tej ekspozycji.